

ANTANAS BARANAUSKAS

Anykščių šilelis

ANTANAS BARANAUSKAS

Anykščių šilelis

Kalnai kelmuoti, pakalnės nuplikę!
Kas jūsų grožei¹ senobinei² tikę?³
Kur toj puikybė jūsų pasidėjo?⁴
Kur ramus jūsų užimas nuo vėjo,
Kai balto miško lapeliai šlamėjo
Ir senos pušys siūravo, braškėjo?
Kur jūsų paukščiai, paukšteliai, paukštytės,
Katrų⁵ čilbančių taip ramu klausytis?
Kur jūsų žvėrys, gyvuliai, žvėreliai?
Kur žvėrų olos, laužai ir urveliai?
Visa prapuolę⁶; tik ant lauko pliko
Kelios pušelės apykraivės liko!..
Skujom⁷, šakelėm ir šiškoms⁸ nuklotą
Kepina saulė nenaudingą plotą,
Į kurią žiūrint taip neramu regis:
Lyg⁹ tartum rūmas suiręs, nudegęs,
Lyg kokio miesto išgriuvus pūstynė¹⁰,
Lyg kokio raisto apsvilus kemsynė¹¹!..
Miškan, būdavo, eini — tai net akį veria;
Vat taip linksmina dūšią¹², ažu¹³ širdies tveria;
Kad net, širdžiai apsalus, ne kartą dūmojai¹⁴:
Ar miške aš čia stoviu, ar danguj, ar rojuj?!
Kur tik žiūri, vis gražu: žalia, liekna, gryna!
Kur tik uostai, vis miela: giria nosį trina!
Kur tik klausai, vis linksma: šlama, ūžia, siaudžia!
Ką tik jauti, vis ramu: širdį glosto, griaudžia!
Minkštučiukai samanų patalai ištiesti
Galvą į save traukia ir liula užliesti.
Uogienojai kaip rūtos kelmais kelmais želia,
Juodas, raudonas uogas išsirpusias kelia.
Ant žalio, rausvo, balkšvo dugnio¹⁵ taškai grybų
Tarp medžių marguliuoja iš savų sodybų.

Gamta, Miškai, Nuostaba

Gamta, Miškai, Grybai

¹grožei — dabar: grožiui. [przypis edytorski]

²senobinei — senovinei. [przypis edytorski]

³tikę — atsitikę, atsitiko. [przypis edytorski]

⁴pasidėjo — dingo. [przypis edytorski]

⁵Katrų — kurių. [przypis edytorski]

⁶prapuolę — dingę. [przypis edytorski]

⁷skujom — spygliams. [przypis redakcyjny]

⁸šiškoms — žem. kankorėžiai. [przypis redakcyjny]

⁹lyg — lyg (lygu, lygiai) ir lig (lik, liki, iki) rytiečiai neskiria, jie taria visuomet lyg. [przypis redakcyjny]

¹⁰pūstynė — dykuma. [przypis edytorski]

¹¹kemsynė — kemsynas, kemsų riaugusi vieta. [przypis edytorski]

¹²dūšią — sielą. [przypis edytorski]

¹³ažu — dabar: už. [przypis edytorski]

¹⁴dūmojai — galvojai. [przypis redakcyjny]

¹⁵dugnio — dugno. [przypis edytorski]

Voverušku¹⁶ leikelės kur ne kur pro plyšį
 Iš po samanų marškos sarmatlyvai¹⁷ kyši.
 Čia paliepių¹⁸ torielkos¹⁹ po mišką išklotos,
 Čia kiauliabudės pūpsos, lyg pievos kimsotos²⁰ ,
 Čia po eglėm šeimynom sudygę ruduokės²¹ ,
 Čia pušyne iš gruodo išauga žaliuokės,
 Čia rausvos, melsvos, pilkos ūmėdės sutūpę, —
 Linksmutės, gražiai auga, niekas joms nerūpi.
 Čia kazlėkai pakrūmėms ant piemenų tako,
 Tartum kupkeliai kniūpšti, kaip Mickevčius sako.
 Čia nemunės²² iš kelmo, lepšiai tarp alksnyno;
 Čia šalpionai²³ tarp stuobrių dygsta iš skiedyno²⁴ .
 Čia musmirės raupuotos, veršakiai gleivėti,
 Čia grybai ir šungrybiai vardais nežymėti;
 Anei jų žmonės renka, anei žvėrys graužia,
 Jėg bėgdami par mišką galvijai išlaužia,
 Arba patys savaimi suglebę²⁵ supūsta. —
 Iš jų trąšos želmenais aplinkom išplūsta.
 O iš visų viršesnis auga baravykas,
 Valig²⁶ dainuškos žodžių — „grybų pulkaunykas“
 Platus, storas, paspūtęs²⁷ lyg tartum užklotas
 Ant kieto, drūto koto bliūdas²⁸ palivotas²⁹ .
 Greit auga, ilgai esti giminių visokių:
 Paąžuolių, raudonikių ir kitų kitokių.

Žali ėgliai³⁰, kaip kvietkai³¹ po dirvonus kerį;
 tarpu jų kiškiai guli, kropkos vaikus peri.
 Krūmai, žole barzdoti, kraštais mišką riečia,
 Ir linijos parejos³² skersai mišką šviečia.
 Alksniai, lepšių sodyba, palaukėms sužėlę,
 Šakoms kekes riešučių lazdynai iškėlę
 Atokaitoj brendina³³ . O karklai po slėnį
 tarp liulančių paversmių pamėgo pavėnę.
 Putinai krauju varva, serbentai po Šlavę³⁴
 Ir paliūnėms³⁵ kur ne kur prieglaudą sau gavę.
 Baltasis miškas kalnais, kaip tik padaboji³⁶ :
 Čia berželiai kaip meldai³⁷ Pašlavį³⁸ apstoję,

Gamta, Medžiai

¹⁶Voverušku — voveraičių. [przypis edytorski]

¹⁷sarmatlyvai — droviai, nedrašiai. [przypis edytorski]

¹⁸paliepių — lakštabudžių šeimos valgomas grybas. [przypis edytorski]

¹⁹torielkos — lėkšė, čia: daug, gausu. [przypis edytorski]

²⁰kimsotos — dabar: kemsotas, su kemsais. [przypis edytorski]

²¹ruduokės — rudmėsė, grybų rūšis. [przypis edytorski]

²²nemunės — kelmūtis, grybų rūšis. [przypis edytorski]

²³šalpionai — pievagrybiai, mėšlagrybiai (dirvagrybių giminiečiai). [przypis redakcyjni]

²⁴skiedyno — vieta, kur daug skiedrų, kur kapojamos malkos. [przypis edytorski]

²⁵suglebę — praradę standumą. [przypis edytorski]

²⁶Valig — sulig. [przypis edytorski]

²⁷paspūtęs — pasipūtęs. [przypis edytorski]

²⁸bliūdas — indas. [przypis edytorski]

²⁹palivotas — glazūruotas. [przypis edytorski]

³⁰ėglius — kadugys, kadagys. [przypis redakcyjni]

³¹kvietkai — gėlės. [przypis edytorski]

³²parejau — perdėm, kiaurai. [przypis redakcyjni]

³³brendina — brandina, nokina. [przypis edytorski]

³⁴Šlavę — upė Anykščių r. [przypis edytorski]

³⁵paliūnėms — po pelkėtas pievas. [przypis edytorski]

³⁶padaboji — apsaugo. [przypis edytorski]

³⁷meldai — vilskvinių šeimos augalas. [przypis edytorski]

³⁸Pašlavį — slėnis palei Šlavės upę. [przypis edytorski]

Čia visais lapais dreba epušės nusgandę;
 Kožnoj³⁹ klaiką nekantrios žalktyčios⁴⁰ atrandi.
 Čia ąžuolai ir uosiai prie eglų⁴¹ sustojo,
 Lyg tartum čia žalktienė⁴² patį apraudojo,
 Kai pieno putos vietoj kraujo puta plūdo
 Ir su vaikais iš savo motiniško sūdo
 Medžian⁴³ gailysta⁴⁴ virto — pati egle tapo,
 Jaunučiukus aptaisė vaikus rūbais lapo.
 Jieva, gluosna ir blendis, grūšia⁴⁵, obelėlė;
 Savo seserį skundžia liekna sedulėlė.
 Vinkšnos, šaltekšniai, liepai ir nesuskaityti
 Kitokių medžių skyriai tarp jų išsklaistyti.
 Juos tiktai miške augę žmonės tepažįsta;
 Daktarai ir žiniuonys, ką po miškus klysta,
 Jų lapais, jų žievelėm arba šaknia kieta
 Nuo ligų ir padarų gydžia⁴⁶ visą svieta⁴⁷.
 O mums, prastiems žmonelėms, tik žiūrėt patogu,
 Kai juos dengia Apveizda⁴⁸ žalių lapų stogu;
 Kai kožna burbuolytė išsprogsta, suskyla,
 Kai žiedų varške šakos obelų pražyla,
 Kai pervasar⁴⁹ žaliuoja tamsaus šilo šone,
 Kai rudeniop lapeliai geltoni, raudoni,
 Tartum krauju Marčiupio pakalnes aptraukia
 Ir kai pliki stabarai pavasario laukia.
 O pušelės! pušelės tos nesurokuotos!
 Tankios, aukštos ir lieknos, viršūnės kvietkuotos,
 Ir vasarą, ir žiemą kaip rūtos žaliuoja,
 Liemuo liemenį plaka, kaip mendrės siūruoja.
 Už pusvarsčio nesmato⁵⁰ — toksai tankumynas!
 Nors nei laužais, nei šiekštom nežugriuovės⁵¹, grynas;
 Nei šakelės nudžiuvę, nežupynę⁵² vietos,
 Pušys aukštos ir lygios, tartum nugenėtos.

O kvėpimas, jau ką gi! Čia sakais pušelių,
 Čia vėjelis dvelkteli su kvapu žiedelių:
 Jauti pievos dobilą, baltą ir raudoną,
 Jauti ramunes, čėbrus — žoleles dirvonų;
 Jauti iš juodo kapčiaus⁵³ skruzdėlyno kvapą,
 Ir iš medžių, iš skujų, iš šiškų, iš lapų,
 Vis kitoki kvėpalai: kaip vėjelis dvelksi,
 Kožno karto kitokiu kvapu užsivelgsi.
 Čia samanoms su brukniom šileliu užpluko;
 Čia medžio žiedų kvapas — lyg sodas pratrūko.
 Tartum miškas kvėpuoja nelyginant žvėris:

Gamta, Miškas, Kvapai

³⁹Kožnoj — kiekvienoje. [przypis edytorski]

⁴⁰žalktyčios — žaltyčios, žalčio duktės. [przypis edytorski]

⁴¹prie eglų — An. „prie eglėm“. [przypis redakcyjny]

⁴²žalktienė — žaltienė, žalčio patelė. [przypis edytorski]

⁴³Medžian — dabar: medžiu. [przypis edytorski]

⁴⁴gailysta — gailės, gailėstis. [przypis edytorski]

⁴⁵grūšia — kriaušė. [przypis edytorski]

⁴⁶gydžia — gydo. [przypis redakcyjny]

⁴⁷svieta — pasaulį. [przypis edytorski]

⁴⁸Apveizda — šventė penktą sekmadienį po Velykų. [przypis edytorski]

⁴⁹pervasar — vasarą. [przypis edytorski]

⁵⁰nesmato — nesimato. [przypis edytorski]

⁵¹nežugriuovės — neužgriu- vės. [przypis redakcyjny]

⁵²nežupynę — neužpynę. [przypis redakcyjny]

⁵³kapčius — sukastas žemės kaubury (kaupas). [przypis edytorski]

Savo kvapus po laukus kaip berte pabėręs,
Laukais, pievoms atgauna. — Viduj pušynėlių
Jauti sau gražiai kvapą dirvų ir pievelių.
Ir taip visa sumiša, vėjeliu praskysta,
Kad nei nosis šių kvapų visų nepažįsta;
Tik tartum giria, pieva ir laukas sustarę⁵⁴,
Iš brangiausių kvėpalų mišinį padarę,
Dievui ant garbės⁵⁵ rūko taip ramiai, taip meiliai,
Lyg kad skripkuoja⁵⁶, juokias, gieda, verkia gailiai,
O tie balsai visoki taip krūvon susiaudžia,
Kad jų skyrium nežymu — o tik širdį griaudžia.

Ai, siaudžia gražiai miškas, netil kvėpia gardžiai,
Siaudžia, ūžia ir skamba linksmai, dailiai, skardžiai.
Vidūnaktį⁵⁷ taip tyku, kad girdi, kaip jaunas
Lapas arba žiedelis ant šakelių kraunas.
Girdi, kaip šakom šnibžda medžių kalba šventa,
Kaip žvaigždėlės plevena, gaili rasa krinta.
Dėl to ir širdij visos pajautos nutilsta,
Ramum tykumu malda dūšia dangun⁵⁸ kilsta.
O, kai jau diena brėkstant rytai šviesa tvinksta,
Rasos pilnos žolynų žemyn galvos linksta,
Tada šilas nubunda, visa yra tyla,
Prasideda pamažu šventa dienos byla.
Kas ten šlama? — O, vėjo papūstas lapelis,
Ogi gūštoj nubudęs sujuda paukštelis.
Kas ten treška? — O, vilkas: dieną mat ažuodžia⁵⁹,
Iš naktinės medžionės par pakrūmes skuodžia.
Ogi lapė į olą, žąsioką intskandus⁶⁰,
Ogi barsiukas bėga, išlindęs iš landos;
Ogi linksmutė stirna par pušyną striuoksi;
Ogi pušin iš pušies voverytė liuoksi;
Ogi mat širmuonėlis ir kiaunė juodoja,
Ir visoki žvėreliai po mišką ūlioja.
Kas ten taukši? — O, stuobrį kapoja genelis.
Kas mekena? — Ogi mat perkūno oželis.
Kas ten šnibžda? — O, šnypščia iš kelmo piktoja;
Ogi srove teškėna upelė Šventoja.
Kas ten kalbas? — O, žąsys paupėj gageną;
Ogi mat lizde starkus pamiškėj klegena;
Ogi antys „pry! pry! pry!” priskridę į liūną;
Ogi kukutys⁶¹ klausia savo pačią⁶², sūnų:
„Ką, ką, ką jums atnešti? Ką jūs kalbat niekus?
Ką, ką, ką, ką? Ar grūdus? Ar musias? Ar sliokus?”
Ogi mat gegutėlė dairos ir kėtojas:
Čia kūkuodama verkia, čia juokias kvatojas.

Skamba tik skamba miškas: čia volungė Jieva
Trotina:⁶³ „Jieva, Jieva! Neganyk po pievą!”

Gamta, Miškas, Garsai,
Paukščiai

Gamta, Garsai, Paukščiai

⁵⁴sustarę — susitarę. [przypis edytorski]

⁵⁵Dievui ant garbės — Dievo garbei. [przypis edytorski]

⁵⁶skripkuoja — griežia smuiku. [przypis edytorski]

⁵⁷vidūnaktis — vidurnaktis, vidunaktis. [przypis redakcyjny]

⁵⁸dangun — į dangų. [przypis edytorski]

⁵⁹azuodžia — užuodžia. [przypis redakcyjny]

⁶⁰intskandus — įsikandus. [przypis edytorski]

⁶¹kukutys — kukutis, kukučių šeimos paukštis. [przypis edytorski]

⁶²pačią — žmoną, čia: patelę. [przypis edytorski]

Čia paupėj „ri-u! ri-u! ri-u!” tilvikas⁶⁴ sušuko,
 Čia vėl balsų visokių lyg trūkte pratrūko.
 Vis kitoki balseliai, vis kitokios bylos:
 Dagiliai,⁶⁵ pečialandos, strazdeliai, čyžylos,
 Kėkštai, šarkos ir kitos, vis saviškai⁶⁶ gieda:
 Tuoj juokias, tuoj vaitoja, o tuoj niekus klieđa.
 O už visus viršesnis lakštingalės balsas:
 Pilnas, skardus, griaudingas ir, taip sakyt, skalsus:
 Skamba, ūžia par krūmus ir vis kitaip mainos,
 Ir vis dūšion įsminga lyg Lietuvos dainos.
 Tie visoki balseliai taip krūvon suplaukia,
 Tartum kožnas lapelis čiulba, kliauga, šaukia,
 Ir sutartinę taiso, ir taip gražiai dera:
 Siaudžia tik tartum siaudžia — rentavimo⁶⁷ nėra;
 Anei tų balsų ausis skyrium nepažįsta,
 Lyg, kad ant žalios pievos žolynai pražįsta,
 Ir visoki žiedeliai taip tarp savęs pinas, —
 Kad iš tolo tik regis gražus margumynas.

Ai, būdavo, būdavo iš mūsų šilelio
 Didžiausio patogumo, gražaus ramumėlio!
 O tas visas ramumas po lietuvių dūšias,
 Lyg lygumoj vėjelis po žoleles trąšias,
 Plaukydamas lingavo, tamsiom vilniom tvino,
 Dažnai miške lietuvis, ko verkia, nežino.
 O tik junta dažniausiai, kad širdis neskaudžia,
 O tik pilna pajautų labai ramiai griaudžia;
 Ir lyg rasos žemčiūgais⁶⁸ gausiai atgaivinta,
 Ir lyg rasa par veidą ašarėlės krinta.
 Paskum ilgai krūtinėj šilelis kvėpuoja;
 Atsidusus krūtinė lyg giria linguoja.
 Lyg tarytum ramumas taip dūšion įslinko,
 Kad net dūšia kaip varpa pribrendus nulinko.
 Iš to, matai, ašaros ir atsidusimas,
 Iš to šventos pajautos, iš to giesmės imas.
 Dabar visa prapuolę... Tik ant lauko pliko
 Kelios kreivos, nuskurdę pušelytės liko...

Gamta, Miškai,
 Prisiminimai, Ilgesys

Jei ant šio iššvilusio po kalnus lydimo
 taip daug širdyj išželia ramaus atminimo:
 Tartum kelmai supuvę atgyja, žaliuoja,
 Suspynusias⁶⁹ viršūnes vėjas plevėsuoja;
 Tartum pliki, išdegę dirvonai šiškuoti
 Pasipučia samanom, nuo grybų taškuoti;
 Tartum iš tarpu⁷⁰ puirių⁷¹ tokie kvapai kilo,
 Lyg giria pratrūksta ar pučia iš šilo;
 Tartum visa sušlamo, sučilbo, supyško,
 Lyg dieniai brėkštant viduj paniūrusio miško;

Gamta, Prisiminimai

⁶³ *Trotina* — erzina. [przypis edytorski]

⁶⁴ *tilvikas* — karvelių šeimos paukštis ilgu snapu. [przypis edytorski]

⁶⁵ *Dagiliai* — miškiniai skudučiai. [przypis edytorski]

⁶⁶ *saviškai* — savaip. [przypis edytorski]

⁶⁷ *rentavimo* — plg. rentauti — išmintingai, protingai, kaip senam kalbėti. [przypis edytorski]

⁶⁸ *žemčiūgais* — perlais. [przypis edytorski]

⁶⁹ *Suspynusias* — sisupynusias. [przypis edytorski]

⁷⁰ *tarpu* — tarp. [przypis edytorski]

⁷¹ *puiris* — supuvusio medžio galas. [przypis edytorski]

Jei ant šių plikų plotų, kai mislis⁷² ažlyja,
 Paminklais ažvaisytas šilelis atgyja, —
 Tai kokio bebūdavo iš seno šilelio
 Meilingo atminimo, gražaus ramumėlio,
 Kai šie plotai apžėlę, apgriūti, aptemę
 Matydavo kelmuotą apylinkėj žemę;
 Kai stuobriai, sieksniais drūti, amžiais įrietėję⁷³,
 Valig kalbos senelių, parėjos kyšėję;
 Iš kurių žymu buvę, kad girių čia snausta,
 Tankus iš viršaus stogas viršūnėm suausta,
 Ir netil pulkais meškos⁷⁴ ir šernai perėta,
 Bet tankumos' tarp raistų ir žėbriai⁷⁵ turėta!
 O kur dabar šilelis, buvę miškai šventi,
 Kažin kodėl senobėj visiškai išskinti.
 Maž ir viera⁷⁶ įvedęs Jagiela⁷⁷ išskynė,
 Kad jau nebetarnautų dievaičiams tėvynė.
 Paskum po šias pakalnes, ant seno stuobryno
 Buvę pušys suaugę nuo metų šimtyno:
 Tankios, aukštos, lygutės, geltonos kaip žvakės;
 Viršūnės esą užė ir liemenys plakės.

Dar atmeną seneliai po šituos smėlynus
 Senobių palikimo gražius ažuolynus.
 Liekni augę kaip mendrės, žaliavę kaip rūtos,
 Šaknys, liemenys, šakos ir viršūnės drūtos.
 Švęsti Lietuvos medžiai nejaute nuogalio:
 Rausvasai žiemos lapas sulaukdavęs žalio.
 Žili buvę kaip seniai, samanoms apaugę,
 Stiprūs⁷⁸ buvę ir stambūs⁷⁹ kaip vyrai suaugę,
 O viežlyvi⁸⁰ ir gražūs kaip mūsų jaunimas.
 Paskui ilgai šiurpsojęs stuobriuotas lydimas.

Miškai, Prisiminimai

Nuo Puntuko lig Šlavei ažuolų daugybę
 Laikę žmonės lyg kokią didžią šventenybę.
 Gyvendami vienybėj, dievaičiams įtikę,
 Kurie daugel paminklų po miškus palikę.
 Nešęs velnias akmenį didumo kaip gryčios
 Ir sudaužyt norėjęs Anykščių bažnyčios
 Arba ažuverst⁸¹ upės; bet, kaip tik išvydęs
 Ažuolyną pašvęstą, ir gaidys pragydęs:
 Tuoį iš nagų paleidęs ir smėlin įmušęs:
 Net žemė sudrebėjus, senos griuvę pušys.
 Paskum ant jo lietuviai dovanas kūrenę,
 Kad juos dievai apsaugo ir dengia, ir peni.
 Ir šiuos' čėsuos⁸², nors žemė arklais nugaląsta,
 Daug Puntuke ažuolo kelmų tebebūsta.

Padavimas, Puntukas

⁷²mislyti — mintis. [przypis redakcyjny]

⁷³įrietėję — sukietėję. [przypis edytorski]

⁷⁴meška — lokys. [przypis redakcyjny]

⁷⁵žėbriai — stumbrai. [przypis edytorski]

⁷⁶viera — tikėjimą. [przypis edytorski]

⁷⁷Jagiela — Jogaila. [przypis redakcyjny]

⁷⁸stipras (ryt.) — stiprus. [przypis redakcyjny]

⁷⁹stambus — (kitur) standus, čia: stambus, nerupus, nesmulkus). [przypis redakcyjny]

⁸⁰viežlyva — padorus. [przypis redakcyjny]

⁸¹ažuverst — užversti. [przypis edytorski]

⁸²šiuos' čėsuos' — šiais laikais. [przypis edytorski]

O dar dujen prie kelio⁸³ dabar tebestovi;
Viršūnės dar žaliuoja, nors jau šakos džiovi.
Šėnavoja juos žmonės, nei ratais netranko:
Tūlas, ligos suspaustas iš įžodžio⁸⁴ lanko.

Po lygumas ir slėnius traukęsis liepynas,
Kai kur gojais apžėlęs, kai kur viškai grynas.
Boluodavęs pervasar gelsvu žiedų pienu,
Uždavęs bičių spiečiais, dvelkęs medum vienu;
Ir visiems žmonėms meilus ir patogus buvęs,
Ir laimėtinas visas kaip tikras lietuvis,
Žiedais bites penėjęs, saldų medų daręs.
Ligas visas lietuvių su prakaitu varęs,
Ronas su brazdais gydęs, vočių⁸⁵ traukęs ugnį;
Iš liemenio dėl staunių ir lentas, ir dugnį,
Iš karnų⁸⁶ davęs vyžas dėl mūsų autuvo.
Ir nei šakelės esą dykai nepražuvo:
Dirbę karbijas, lankus arba tvėrę tvoras,
Nuo šaknies lig viršūnei buvęs visas doras.
Kai kur skroblynai buvę, bet skroblius⁸⁷ išnyko,
Tik skroblinės torielkos dar kur ne kur liko.
Kai kur buvę visokių, gan navatnų⁸⁸ medžių:
Ir su žiedais skujuotų, lapuotų bežiedžių;
Tropnais⁸⁹ vardais žiniuonys tuos medžius vadinę,
Visus auklėję žmonės, ne visus pažinę.
Tai toks miškas traukęsis per Lietuvos žemę;
Visi plotai žaliavę pavėne aptemę;
Visos buvę viršūnės vienybėn suspynę,
Kaip lietuvninkų širdys į vieną tėvynę.
O lietuviai su medžiais vis zgadoj⁹⁰ gyvenę,
Jaunystėj pasižinę⁹¹ ir draugėj pasenę.
Lietuvninkas po urvus sausus laužus kūręs.
Ne lentinės, iš šakų buvę pintos durys.
Ir nei vieno liemenio lietuviai nekirte,
Jėg tik stuobriai papuvę savaimi išvirte,
Nes ir miškas lietuvių, kaip tiktai galėjęs,
Taip visados raminęs, visados mylėjęs:
Žvėrimis, paukščiais ir vaisiais dengęs ir penėjęs,
Ir neprietelių mušti griūdamas padėjęs;
Sunkioj dienoj duodavęs slaptus nuo baisybių,
Liūdnoj dienoj paveikslą visokių ramybių,
Linksmoj dienoj daugumą visokių gražybių,
Kožnam mete dėl kožno — visokių gerybių.

Sunkios dienos atėję, žmonės badu mirę,
Samanas duonon kepę, žieves sriubon virę.
taip žmoneles, iš bado žievėm papenėtus,
Kad užtiksianti pavietris! — ir labai pakrėtus.

Miškai, Praeitis,
Prisiminimai

Miškai, Istorija

⁸³prie kelio — Anykšt. „priekeliui“. [przypis redakcyjny]

⁸⁴įžodžio — įžado, priesaikos. [przypis edytorski]

⁸⁵vočiai — skaudulys. [przypis edytorski]

⁸⁶karna — liepos apatinė žievė. [przypis edytorski]

⁸⁷skroblius — skroblas, beržinių šeimos medis. [przypis edytorski]

⁸⁸navatnų — keistų. [przypis edytorski]

⁸⁹Tropnais — tinkamais. [przypis edytorski]

⁹⁰zgadoj — taikoje. [przypis edytorski]

⁹¹pasižinę — pažinę vienas kitą. [przypis edytorski]

Miškas žmonių pasgailęs⁹², rasa apsiverkęs,
Aukštas savo viršūnes debesin įmerkęs
Ir sušukęs: „Broliukai, ginkitės nuo bado!
Palaiminta toj ranka, kur⁹³ kirvį išrado!”

Su ašarom pirmieji truputį praskynę,
Vaitodami jų vaikai taip gynę tėvynę;
Dūsaudami anūkai tuos miškus aikvoję,
Proanūkiai vežimais miestelin vežioję:
Po keturias dešimtis vežimų pardavę,
Džiaugdavęsi, ant dienos po muštinį⁹⁴ gavę.
Medžiai mat iš daugybės visiškai atpigę.
Ir taip ilgai aikvoję, net kolei⁹⁵ pristigę:
O tai vis dėl arielkos daugiausia išlaidę:
Visi buvę kaip žydų šeimyna, pasleidę⁹⁶.

Tai mat mūsų tėveliai miškų neberadę
Ir tarp savęs kaip broliai visi susižadę —
Ažlaist⁹⁷ dirvas šileliui. Mat miško pasilgę,
Dažnai savo blakstienas ašarom suvilgę,
Žiūrėdami į kelmus. Mat lietuvių dūšios,
Senais miškais penėtos, viduj miško trąšios;
Plikuose plotuose, be miško, lyg tartum apkursta,
Tartum džiūsta nuo saulės ir palengvėl skursta.
Nors jau dabar lietuvis plikuos plotuos gimsta,
Giesmėj mišką užgirdęs, be jo neberimsta.
Senų miškai mylėta, tūlon giesmėn dėta:
Mūsų tėvelių visos tos giesmės mokėta.
Tai mat miško pasilgę auklėjo šilę:
Kasdien apvaikštinėjo kožną pakraštėlį
Ir priūgdę kaip meldo gražiausio pušyno,
Jaunas širdis ir dūšias vaikelių ramino.
Ir saugojo kasdiena kaip didžiausio labo:
Netil medžio, — nelaužė nei mažiausio žabo.
Džiaugės Anykščiai, džiaugės, į šilą žiūrėjo,
Svetimuos⁹⁸ miškuos malkų pirkėtų važinėjo.

Miškai, Prisiminimai,
Praeitis, Ilgesys

Atvažiavo kučmeistras⁹⁹, šilą apžiūrėjo,
Ravus ant kelių kasė, liesvinčius padėjo,
Ir paganią¹⁰⁰ ažgynė¹⁰¹, ir grybaut ažgynė;
Slapta pardavinėjo ir per naktis skynė;
Vyresnybei melavo; o žmonėms, kai verkė,
Nasrus kamšė kulokais¹⁰², kraujo klanan merkė
Ir kasmetai Anykščius miško kuopty varė.
Išpūstėjęs iš činto¹⁰³, zasiėkus¹⁰⁴ padarė...

⁹²pasgailęs — pasigailęs. [przypis edytorski]

⁹³kur — Anykšt. „ką”. [przypis redakcyjny]

⁹⁴muštinis — senovės sidabrinis ar auksinis pinigas. [przypis edytorski]

⁹⁵kolei — kol. [przypis edytorski]

⁹⁶pasleidę — pasileidę. [przypis edytorski]

⁹⁷Ažlaist — užleisti. [przypis edytorski]

⁹⁸svetimuos' miškuos' — etimuosna miškuosna. [przypis redakcyjny]

⁹⁹kučmeistras — vyresnysis miško prievaizdas. [przypis edytorski]

¹⁰⁰paganią — ganiava, ganykla. [przypis edytorski]

¹⁰¹ažgynė — uždraudė. [przypis edytorski]

¹⁰²kulokas — kumščia. [przypis redakcyjny]

¹⁰³činto — čiuntas, skutas, gabalas. [przypis edytorski]

¹⁰⁴zasiėkus — iškirtimus. [przypis edytorski]

Ir liko šitie kalnai pliki ir kelmuoti
 Aplaištyti ašarom, giesme apdainuoti.
 Ir giesmė nepabaigta: kai širdis susopo,
 Ant dūšios labai sunku ir neramu tapo¹⁰⁵.
 Mat toj pati galybė, ką miškus sugraužė,
 Širdį, dūšią apgriuvo... ir giesmę nulaužė.

1858 ir 1859 m. Anykščiuose.

¹⁰⁵ *tapo* — žodį „tapo“ Anykštėnai taria „topo“ (o pusilgė, ne tokia, kaip žodyje „susopo“). [przypis redakcyjny]

Ten utwór nie jest objęty majątkowym prawem autorskim i znajduje się w domenie publicznej, co oznacza że możesz go swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać. Jeśli utwór opatrzony jest dodatkowymi materiałami (przypisy, motywy literackie etc.), które podlegają prawu autorskiemu, to te dodatkowe materiały udostępnione są na licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa – Na Tych Samych Warunkach 3.0 PL.

Źródło: <http://wolnelektury.pl/katalog/lektura/antanas-baranauskas-anyksci-silelis>

Tekst opracowany na podstawie: Antanas Baranauskas, Anykščių šilelis, Vilnius, Juozapo Zavadzko Spaustuveje, 1905.

Wydawca: Fundacja Nowoczesna Polska

Utwór powstał w ramach konkursu „Współpraca w dziedzinie dyplomacji publicznej 2013”, realizowanego za pośrednictwem MSZ RP w roku 2013. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, o posiadaczach praw oraz o konkursie „Współpraca w dziedzinie dyplomacji publicznej 2013”. Publikacja wyraża jedynie poglądy autora i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP. Publikacja parengta įgyvendinant projektą „Wolne Lektury” (<http://wolnelektury.pl>). Skaitmeninė reprodukcija padaryta Fondo „Nowoczesna Polska”/Lietuvos kultūros paveldo — virtualioje erdvėje (<http://www.epaveldas.lt>), pasitelkiant egzempliorių iš bibliotekos kolekcijos. Veikalas sukurtas konkurso, įgyvendinamo 2013 m. bendradarbiaujant su Lenkijos Respublikos Užsienio reikalų ministerija — „Bendradarbiavimas viešosios diplomatijos srityje 2013” („Współpraca w dziedzinie dyplomacji publicznej 2013”) ribose. Leidžiama laisvai naudoti veikalą, su sąlyga, jog bus išsaugota aukščiau pateikta informacija, taip pat informacija apie taikomą licenciją, teisės turėtojus bei konkursą. Publikacija išreiškia tik autoriaus pažiūras, todėl negali būti tapatinama su oficialiomis Lenkijos Respublikos Užsienio reikalų ministerijos pažiūromis.

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Monika Bogdziewicz, Paulina Choromańska.

Okładka na podstawie: jcookfisher@Flickr, CC BY 2.0

Wesprzyj Wolne Lektury!

Wolne Lektury to projekt fundacji Nowoczesna Polska – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.

Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

Jak możesz pomóc?

Przekaż 1% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Nowoczesna Polska, KRS 0000070056.

Pomóż uwolnić konkretną książkę, wspierając **zbiórkę na stronie wolnelektury.pl**.

Przekaż darowiznę na konto: **szczegóły na stronie Fundacji**.